

ОД ПРОСЛАВАТА "80 ГОДИНИ НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА И ПРИМЕНУВАЧКА РАБОТА НА ИНСТИТУТОТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП"

2004 година беше јубилејна за Институтот за тутун - Прилеп, во чест на 80 години научноистражувачка и применувачка работа. Покровител на прославата беше Министерството за образование и наука на Република Македонија.

Централната прослава започна со одржување на свечена седница на Советот, што ја отвори д-р Снежана Стојаноска. Откако ги поздрави гостите од името на Институтот и од свое лично име, таа му даде збор на директорот на Институтот д-р Кирил Филипоски, кој поднесе реферат "**80 години научноистражувачка и применувачка работа на Институтот за тутун - Прилеп**", во кој е направен осврт врз почетоците на создавањето на опитната станица за тутун во нашата земја и нејзиното развивање до Институт за тутун и високообразовна установа. Директорот посебно се задржа на оценката на постигнатите резултати од научноистражувачката работа на Институтот за тутун и неговото влијание врз развојот на тутунското стопанство не само во Македонија туку и на бившите југословенски простори.

По завршувањето на рефератот присутните гости ги поздрави проф. д-р Зоран Поповски, државен секретар на Министерството за образование и наука на Р. Македонија, проф. д-р Виолета Паноска Бошкоска - ректор на Универзитетот Св. Климент Охридски од Битола, Господин Петар - Архиепископ на Преспанско - пелагониската Епархија и Администратор на Новозеландската и Австралиската Епархија, д-р Слободан Дражиќ од Институтот за лековито билје од Белград и д-р Дукадин Камшикоски од Друштвото за наука и уметност од Прилеп.

По завршувањето на поздравните говори, д-р Вера Димеска изврши промоција на Монографија и Библиографија, а д-р Кирил Наумоски на книга за сортите на тутун од Институтот за тутун, посветени на овој значаен јубилеј. Во склоп на прославата беше посетен и Музејот за тутун, а претходниот ден, на 22.12.2004 година во изложбената сала на Домот на културата "Марко Цепенков" се одржа ликовна изложба на каширани фотографии со кои располага Музејот за тутун.

Во знак на почит кон овој јубилеј и кон богатата издавачка дејност, Институтот за тутун ги издаде следниве публикации:

1. Боцески Душко, 2003. Познавање и обработка на тутунската суровина. II Дополнително издание. Институт за тутун - Прилеп.

2. Филипоски Кирил, 2004. 80 години научна дејност на Институтот за тутун - Прилеп (Монографија). Прилеп.

3. Филипоски Кирил, 2004. Библиографија на ЈНУ Институт за тутун - Прилеп.

4. Алексоска - Корубин Ана, 2004. Сорти тутун од Институт за тутун - Прилеп.

5. Филипоски Кирил, Пеливаноска Валентина, Трајкоски Јордан, 2004. Практикум по агротехника на тутунот. Прилеп.

6. Алексоска - Корубин Ана, Димитриески Мирослав, Мицеска Гордана, Ристески Илија, Митрески Милан, Кочоска Каролина, 2004. Практикум по генетика, селекција и семеконтрола на тутунот. Прилеп.

7. Димеска Вера, Христовска Искра, Гвероска Биљана, Крстеска Весна, 2004. Практикум по заштита на тутунот од болести, штетници и плевели. Прилеп.
8. Смоквоски Милан, Стојкоски Саботко, 2004. Практикум по технологија на тутунот. Прилеп.
9. Србиноска Марија, Перушеска Цветанка, 2004. Практикум по хемиски анализи на тутунот. Прилеп.

Проф. Д-р Кирил Филипоски

**Излагање на директорот на Институтот за тутун - Прилеп
Кирил Филипоски**

**"80 ГОДИНИ НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА И ПРИМЕНУВАЧКА РАБОТА НА
ИНСТИТУТОТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП"**

Има една поговорка дека патот не се создава, тој се пешачи, тој се изожува. Таквото пешачење има свои циклуси кои ги создава човекот. Тие можат да бидат спонтани и насочени. Спонтаните траат многу долго и се незабележителни. Така тутунскиот пат кај нас, спрема некои сознанија, е долг преку 400 години (од 1574 год.). Толкава должина не остава видливо обележје на живеењето, но создава сознание дека тој пат треба да се насочи. Тоа насочување на тутунскиот пат кај нас и пошироко започна во 1924 година. Тоа всушност значеше насочен развој на тутунскиот пат, кој ќе доминира во целокупната "патна мрежа" во Македонија. Тоа значи не само опстојување на човекот во овие простори, туку и интензивен развој. За таа цел беше формирани опитната тутунска станица во Прилеп.

Во 1924 година Управата на Државниот Монопол на Србите, Хрватите и Словенците, согледувајќи ги потребите за научноистражувачката работа по тутунот на бившите простори, се определи за формирање на Опитна тутунска станица во Прилеп. Причините за локацијата биле објективни. Прилеп бил познат како реон каде

се произведуваат најквалитетните тутуни на балканските простори. Тој имал најголемо производство и најголема традиција во производството на тутун, сопствени автохтони тутуни (сорти тутун), најстар магацин за тутун, кој во тоа време претставувал современ "индустриски објект", како и неколку од најстарите фабрики (работилници) за тутун. Прилеп во турско време организирал панаѓури за тутун, каде се потпишувале меѓународни договори за купопродажба на тутун во лист и преработен ("фабрикуван") во сечен ферментиран тутун и пакуван по тогашни стандарди и, на крајот, тутунската индустрија во Прилеп е организирана во Отоманската империја од Управата на ОТОМАН БАНК од Цариград, која му дала имиџ на Прилеп во меѓународни размери.

Со формираната опитна станица за тутун, спонтаниот циклус на пешачење заврши и отпочна нов циклус, насочен. Се формира, всушност, научна служба за тутунот. Се роди науката по тутунот. Во оваа година се појави ркулецот за создавање на Институтот за тутун - Прилеп, но не само тоа: се роди македонската наука. Од оваа година патот за развој на науката е насочен и развоен во циклуси со изодени 80 години.

Развојниот пат на научноистражувачката работа, односно на Институтот за тутун - Прилеп, може да се означи со неколку циклуси и актери кои дале обележја на развојот.

Почетен циклус е формирањето на Централна опитна станица за тутун, за чиј раководител е поставен тогаш младиот инженер агроном Рудолф Горник, кој претходно специјализирал во Чешка на селекција на растенијата. Горник, како специјалист по селекција, уште наредната година (1925) поставува паралелен сортен опит со цел да се отпочне со воспоставување на ред во сортниот состав во тогашните простори. Во наредната година (1926), екипирајќи ја опитната станица уште со неколку кадри (Нестор Бошкоски, Анатолије Голиќ и Владимир Јасински), извршил испитување на потомството од сортите од првиот опит. Но, во 1927 година, Горник заминува на едногодишна специјализација, заедно со Нестор Бошкоски, во Грција. Во негово отсуство, се продолжува со претходните испитувања, а Опитната станца ја раководи, Милован Маричиќ. По враќањето од Грција, Горник повторно раководи со Станицата, со проширени сортни опити од семе добиено од Грција, за во 1929 година да добие селектирано оригинално ксантиско семе "Киречилер", а воедно и да издвои 6 линии за напоредни испитувања. Потоа врши селектирање на сортата "Смирна" (турска сорта) и "Џумај Бала", од која исто така одвојува многу линии. Сега веќе почнуваат методолошки научни истражувања по селекцијата на тутунот. Овде е од посебна важност да се истакне создавањето на сортата Јк 7-4/2 и прилепските сорти П 10-3/2 и П 12-2/1.

Овие пионерски истражувања претставуваат темел на тутунската наука кај нас, а Рудолф Горник основоположник на научната служба по тутунот.

Во овој циклус на развојот на науката треба да се одбележи и улогата на Војислав Миловановиќ, тогашен директор на стовариштето во Прилеп и голем поддржувач за формирањето на првата опитна станица за тутун во Прилеп.

Како се развивала научноистражувачката работа, така созревале условите за формирање на Институтот за тутун, за во 1936 година Управата на Државниот Монопол на бивша Југославија до донесе одлука за подигнување на Институтот за тутун во Прилеп. Со тоа се направи мал чекор со кој продолжи долгиот пат од 80 години. Како иницијатор се јавува Рудолф Горник, кој се задолжува за изработка на документацијата и за идејна скица, а архитект на објектите е Милован Петровиќ. Иницијативата почнала да се реализира во 1937 година кога се поставуваат темелите на идната и сегашниве згради. Овие објекти биле најсовремени, со парно затоплување, со сопствен водовод, со сопствен генератор за електрична струја и друго. По завршувањето на градбата, директорот на Институтот инж. Рудолф Горник заминува на нова должност во Управата на државните монополи, а за нов директор е поставен Пера Ивановиќ (1940).

За време на Втората светска војна (1941 - 1944), за директори се назначени прво Христо Георгиев, а потоа Иван Будуров, но во тоа воено време развојот на Институтот не бил интересен, бидејќи постоела намера од страна на Државниот (бугарски) монопол, опремата и работата на Институтот да се префрлат во Пловдив.

По Втората светска војна (1945 - 1946) за директор е поставен Илија Хаџи-Ангелески, но во време одма по војната тешко можело да се изведуваат посериозни истражувања.

Еден циклус од развојот на Институтот е од посебно значење. Имено, од 1946 - 1953 година за директор на Институтот повторно е назначен инж. Рудолф Горник, од страна на Сојузната дирекција за тутун. Институтот, како сојузен, во својата работа ги вклучува хемиските лаборатории во Загреб, Белград и Мостар и сите опитни станици за тутун во сојузната држава. Тие работат во состав на Институтот до децентрализацијата на стопанството (1953), за потоа хемиските лаборатории да се осамосталат и да прераснат во републички институти за тутун, па така и Институтот за тутун во Прилеп преоѓа од сојузен во републички, заедно со опитните станици во Република Македонија.

Со формирањето на институтите во другите републики, Институтот за тутун во Прилеп изгуби две хемиски лаборатории. Освен тоа, него го напуштија и 6 научни соработници, 2 стручни соработници и 2 асистента. Поради тоа, Институтот требаше да продолжи со својата научна дејност со нови сили, а сето тоа имаше извесен негативен одраз во решавањето на сложената проблематика.

Институтот за тутун како сојузна научна установа, на иницијатива на Генералната сојузна дирекција за тутун, во 1946 година формира средно тутунско училиште и специјалистички студии за тутун. Специјалистичките студии траеја една година и беа предвидени за раководниот кадар во стопанството, а по завршените студии, скоро целосно

беа поставени на раководни функции во тутунското стопанство на Југославија.

По извршената децентрализација, за директор доаѓа инж. Христо Беака (1953 - 1956), во чие време Институтот за тутун - Прилеп стана членка на Меѓународната организација за тутун. Потоа од 1956 до 1959 година, за директор е назначен инж. Методи Татарчев, во чие време Институтот ја разви меѓународната научна дејност преку CORESTA.

За одбележување е 1955 година, кога Институтот се јави како соосновач на формирањето на CORESTA претставувајќи ја државата Југославија, а директорот на Институтот Христо Беака за прв пат на Првиот конгрес на CORESTA во Париз ѝ го претстави Институтот на меѓународната научна јавност, со поднесување на извештај за организацијата на неговата научноистражувачка дејност. Подоцна пак, на вториот конгрес на CORESTA одржан во 1958 година во Брисел, директорот Методи Татарчев за прв пат поднесе извештај за постигнатите резултати на Институтот за тутун и нивната апликација во стопанството, како што е примената на тонга индустриска ферментација.

Денес, Институтот за тутун се јавува како организатор на одржување на многу симпозиуми, работни состаноци и др. Во чест на овој јубилеј извршивме целосна реорганизација на библиотеката на Институтот, формиравме модерна читална за студентите, вработените и други заинтересирани лица. Исто така, формиравме просторија за работа на пензионираниите научни работници со комплетна канцелариска и компјутерска техника.

Издавачката дејност претставува значаен момент во работата на овој Институт. Таа се манифестира преку издавање на списанието "ТУТУН", издавање на посебни стручни книги, популарни брошури и летоци, како и друг информативен материјал. Списанието ги третира сите прашања од областа на производството, обработката, преработката, економиката и извозот на тутунот. Оваа година, по повод јубилејот, Институтот издаде 5 практикуми со методите за секое одделение, монографија, библиографија, книга со сортите тутун, а учествуваше и во издавањето на книгата "Тутунот во Македонија".

Соработници на Институтот повремено се ангажирани од страна на меѓународната организација за земјоделство и исхрана (ФАО) за давање стручна помош на земјите во развој.

Извесен број членови на овој колектив, кои од првите денови се наоѓаа во Институтот, денес се на работа во други установи, некои од нив се наоѓаат на работа и во други земји, а некои се пензионирани. Убеден сум дека денеска сите тие учествуваат во големата радост на овој колектив, бидејќи и тие дел од својот живот го имаат вградено во зградата која се вика ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - Прилеп.

По овие циклуси, со доаѓањето на нови директори и раководни кадри, работата се насочуваше спрема потребите и спрема концептот што го носеа со себе идните директори. Притоа, треба да се одбележи дека во ниеден момент не се дозволи Институтот да се најде во кризна состојба. Работата во секое време беше континуирана и прилагодена на светските токови.

По повод прославата на 400 години тутун и 100 години тутунска индустрија во Македонија, "ЈУГОТУТУН" донесе одлука во Институтот за тутун - Прилеп, да се формира Музеј за тутун. За непосредно организирање и извршување на административните и стручните работи на овој музеј беше ангажиран Народниот музеј во Прилеп. Основната задача на Музејот за тутун во овој период е систематско прибирање, систематизирање и проучување на предметите за производство, обработка и преработка на тутунот.

Треба посебно да се истакне дека Институтот во последно време делува реформистички. По формирањето на Универзитетот "Св. Климент Охридски" во Битола, Институтот се вклучи како членка на Универзитетот. Ова членство претставуваше и предизвик на Институтот за да прерасне во научнообразовна установа. Така, со доаѓањето на д-р Кирил Филипоски за директор на Институтот во 1998 година во Институтот се отворија постдипломски студии на две наставни групи и тоа: група за производство на тутун и група за обработка и преработка на тутун, како и изработка и одбрана на докторски дисертации. На овој студиум до сега имаат дипломирано 5 кандидати со многу успешна одбрана на нивните магистерски трудови. Слободно можеме да кажеме дека полека но сигурно Институтот за тутун станува центар за табакологија на Балканот.

Развојниот пат на Институтот за тутун - Прилеп не секогаш имал пријатен уд. Постоеле многу сопки во развојот. Секогаш тие биле субјективни и произлегувале исклучиво од лични интереси, иако во сите случаи биле предизвикани од одговорни субјекти со сиромашен дух, незнаење и задни намери, а назначени од општеството како фактори за развој на стопанството.

Се создавала таква клима, се фабрикувале такви "факти" коишто за неинформираниот претставувале еден чекор "напред" кон развојот. Така, првата сопка е поставена во 1942 година, кога со "факти" е докажувано дека преносот на опрема и кадар во друга локација (Пловдив или Софија) значи создавање на подобри услови за научноистражувачка работа. Понатаму во 1945 година, кога опремата од предвидената фабрика за цигари е пренесена од Прилеп во Скопје. Тогаш со слични "факти" се направија обиди да се пренесе и Институтот за тутун, божем новата држава би имала поголем имиџ ако единствената научна институција биде лоцирана во главниот град. Обид за пренос на Институтот во Скопје беше направен и по формирањето на опитна станица за тутун и педолошка лабораторија во Скопје, каде имаше изградено и посебна зграда. Но, наместо да се пренесе Институтот во Скопје, благодарение на објективноста на одделни кадри од Републиката, кои воедно можеа да учествуваат во одлучувањето, лабораторијата се пренесе од Скопје во Институтот, бидејќи беше формирана од Институтот, а беше и дел од Институтот. Вакви и други настојувања се случуваа повеќе пати и се вршеа разни притисоци, како посредни така и непосредни.

Предноста и резултатите коишто ги има постигнато Институтот за тутун - Прилеп сè уште претставуваат извесна "мамка" за понови обиди да му се одземе слободното творештво на Институтот за тутун - Прилеп. Но, благодарение на создаденото искуство во одбрана на вистината, во одбрана на македонската наука и благодарение на развојот на информатиката, постојната локација ги создаде сите перформанси на една високоразвиена научно-истражувачка и образовна установа, од меѓународен мапштаб, која ќе остане и понатаму бисер на нашата наука. Тоа и го потврдуваат односите што сега ги има Институтот за тутун - Прилеп со Универзитетот "Св. Климент Охридски" во Битола, како и заедничките ставови кои се однесуваат на понатамошниот развој на Институтот, а тие се Институтот за тутун во Прилеп е и останува да се развива како најкомплетна научнообразовна институција за тутун во земјата, со сите досегашни дејности и воведување на нови, што ги носи времето.

Во историјата на човештвото постојат мал број на појави кои за него имаат и приближно судбинско значење како тутунот. Во секојдневниот живот, во минатото, луѓето го негувале, користеле, верувале во неговите маѓепснички моќи, религиозни значења и терапевтски својства, од него живееле, страдале и во него уживале.

Без намера со овие зборови да му се создаде ореол на слава, мора објективно да му се признае неговата сила и присутност во секојдневниот живот на човекот. Го нарекувале ли наслада или порок, го напаѓале ли, втерувале ли страв со него, го фалеле или премолчувале, тој е тука! Од него живеат бројни семејства во низа краевии на сите континенти, на него економски се потпираат цели општествени заедници. Тој е феномен на апсурдот, низа државии на современиот свет ја забрануваат неговата реклама, а во исто време го користат како значаен извор на своите финансии.

Во секојдневниот живот луѓето за него зборуваат, но тој е присутен на полињата, улиците и во домовите, има своја наука, новатори, законодавци, фабриканти и трговци.

Со неговиот феномен се занимаваат агрономи, хемичари, фармацевти, економисти, социолози, етнографи, психолози, присутен е во приказните, песните и романите, во ликовната и применетата уметност, на филмот и фотографијата.

Согледувајќи ги и анализирајќи ги резултатите од научно-истражувачката работа во изминатиот период, тие можат да не охрабрат и да ни дадат нов поттик за поактивна и уште поорганизирана научноистражувачка работа на тутунот. Во иднина, Институтот треба и натаму да се развива и да создава сè подобри услови за креативна научноистражувачка работа. Тој мора да биде извор на многу нови значајни иницијативи и идеи, кои ќе бидат пресудни за понатамошниот континуиран развој на тутунското стопанство во нашата Земја.

Ја користам оваа прилика да Ви се заблагодарам што одвоивте време и дојдовте на овој свечен ден за нашиот Институт и Ви заблагодарам и на вниманието во врска со поднесениот реферат.

**Поздравен збор на проф. Д-р ЗОРАН ПОПОВСКИ
Државен секретар на министерството за образование и наука на Република
Македонија**

Почитувани дами и господа, навистина е прекрасно чувството да се биде на местото каде што се корените на македонската наука. Пред точно 80 години, со создавањето на опитната станица во рамките на Институтот за првпат се институцијализирала научната дејност во Република Македонија, и од тие причини моето чувство е навистина чувство на возбуда. Се надевам дека и Вие тоа го споделувате.

По рефератот на директорот, може да се заклучи дека станува збор за пат кој навистина бил проткаен со бројни проблеми, меѓутоа секогаш завршувал успешно. Јас се надевам дека овој јубилеј којшто годинава го славите ќе биде уште поизразен и во наредните години и дека многу погорди на ова што се случувало ќе бидеме кога ќе го славиме троцифрниот јубилеј.

Јас би сакал само во неколку реченици да Ве запознаам со она што државата направила за Институтот, покрај сите оние пречки кои беа спомнати, и би сакал исто така да Ве запознаам со атмосферата во којашто овој Институт ќе треба да се развива во претстојните години.

Имено, факт е дека тутунопроизводството претставува интензивна гранка. Иницијалниот материјал што Вие го давате како семе ја диктира судбината на илјадници луѓе на овие простори. Контраверзиите околу значењето на тутунот се секогаш присутни, и јас како непущач веројатно имам некакви резерви, меѓутоа факт е дека на овие простори еден огромен процент од луѓето егзистираат од оваа дејност и фактот што е забележано и во Вашата монографија, дека станува збор за култура којашто по единица површина дава најголем доход, веројатно бил причина што добар дел број од луѓето се решиле да се занимаваат со оваа дејност.

Втора работа која што би сакал да ја истакнам е дека Министерството, покрај сите оние проблеми со коишто се соочува во делот на финансирање, претпоставувам дека веќе Ви е здодевно да слушате за тоа, во изминатите години финансирало триесет и три истражувачки проекти и, со радост можам да констатирам, дека успеавме оваа година буџетот за наука да го зголемиме за околу 500000 евра, од коишто се надевам дека ќе почувствувате бенефиции и во Вашата средина. Меѓутоа, видов дека задмене е и знамето на Европската Унија. Треба да сфатиме дека доаѓа време коешто бара повеќе знаење. Европа знае да каже дека до 2010 година ќе се развива како општество базирано на знаење. Малку е амбициозна таа идеја, меѓутоа факт е дека земјите коишто припаѓаат на Европската Унија издвојуваат 3% за својата научно-истражувачка дејност, при што 2% се издвојуваат од приватниот сектор, а 1% од државата. Она што Република Македонија го издвојува за научно-истражувачка дејност е далеку

од овие европски императиви. Ако сакаме да станеме дел од Европа ќе мораме макар да се приближиме до овие императиви коишто ги бара Европа од нас. Создавањето на европскиот истражувачки простор значи фаќање во костец со конкуренцијата. Во науката мора да важат нови правила, правила на елитизам, науката не трпи медиокритети, не трпи просечност. Ќе мора да престанеме да се занимаваме со локални работи. Вие сте врвна научна институција којашто ќе мора да даде сериозен инпут во зголемувањето на производството.

По вокација сум биолог. Се бавам со молекуларна биологија и генетско инжињерство. Импутот којшто таа област го дава, значи новите технологии во развивањето на нови сорти, ќе морате вие да го примените катадневно. Се надевам дека во следното издание на Вашата библиографија ќе има повеќе латиница. Тоа ви го препорачувам заради тоа што тоа е единствениот пат да конкурираме за средства пред меѓународните фондови. Она што Република Македонија може да го издвои е скромно. Тоа не е сума којашто може да направи револуција во научно истражувачката дејност. Факт е дека опремата во сите научноистражувачки институции е амортизирана. Меѓутоа, факт е дека европските структурни фондови се отвараат кон нас. Ние мораме таа шанса да ја искористиме. Македонија во науката нема да направи ништо со новите 500000 евра. Нам ни требаат милиони евра во набавка на современа опрема. Гледам објавен практикум за анализа на тутунот, за технологија на тутунот. Значи, тоа ќе можеме да го практикуваме само ако имаме нова опрема, нови спектрофотометри, нови инфрацрвени анализатори, нови ДНА-секвенатори, нови нуклеарно-магнетно-резонантни анализатори, т.е. нешто што во овој момент во Република Македонија нема. Без таква современа опрема нашата наука не е конкурентна. И сè уште ќе се залажуваме дека развиваме врвна наука, ако со застарена техника, со застарени инструменти се обидуваме да го правиме тоа. Од тие причини, Ве повикувам на поголема храброст во конкурирање. Ние како држава стоиме на располагање. Ќе ги уплатуваме сите можни котизации, регистрации за да стигнеме до тие европски фондови, меѓутоа конечниот збор е зборот на науката, на научните работници. Тие треба да покажат спремност и во делот на својата професионална компетенција и во делот на познавањето на странски јазици, каде што навистина сме многу слаби. Значи тука мора да ги градиме внатрешните капацитети за да можеме да стигнеме до тие средства. Без таква финансиска инекција мислам дека ќе се задоволуваме со локални резултати коишто нема да значат голем напредок. Јас не сакам својот говор да го завршам со вакви, да речам, реални прогнози коишто не се баш многу пријатни за слушање, меѓутоа од она што го слушнавме, од она што го прочитав во Монографијата, имам право да верувам дека во овој Институт има капацитет да се фатиме во костец со новите предизвици и да очекуваме дека наредните години навистина оваа зграда, којашто е историја на македонската наука, ќе претставува и иднина на македонската наука. На крајот, сакам да Ви ги честитам претстојните празници, да Ви пожелам сè најубаво и во следната прилика навистина да излеземе со нови резултати.

Благодарам.

Поздравен збор на Проф. д-р ВИОЛЕТА ПАНОВСКА БОШКОСКА Ректор на Универзитетот Св."Климен Охридски" Битола

Почитуван господине директор Филипошки, почитуван заменик министре Поповски, градоначалник на општина Прилеп, г-дин архиепископ Петар, почитувани дами и господа, драги колеги и гости ми претставува особена чест и задоволство што денес имам можност во името на универзитетот "Св. Климен Охридски" во Битола и во мое лично име да Ве поздравам и на вработените од Институтот за тутун во Прилеп да им го честитам лубилејот 80 години од неговото основање.

Овај период од 80 години е доволно долг за да може една институција да го проследи сопствениот пат на постигнати подеси и падови во својот развој. Се разбира дека Институтот во Прилеп забележа значителни резултати во текот на својата научноистражувачка и применувачка работа. Посебно улогата и значењето на Институтот во изминатиот период е забележителна и доста значајна во развојот на науката од областа на тутунот, што е исклучително важно за Република Македонија како подрачје коешто е препознатливо по производство на тутун и по функционирањето и развојот на

тутунската индустрија. Придонесот на Институтот е уште поголем во развојот на тутунското стопанство, пред сè, преку резултатите коишто се постигнуваат во научноистражувачката работа и нивната примена, што всушност и се очекува од работата на овај Институт. Импазантна е посветеноста на Институтот на сопствената работа и размислувањата и иницијативите коишто се преземаат во развој и функционирање на Институтот во едукативната област. Како резултат на тоа, пред неколку години се создадоа можности Институтот покрај научноистражувачката работа да се занимава и со образование, коешто резултира во магистри и доктори на наука во областа на тутунското производство.

Во очекување дека и во понатамошниот период Институтот ќе го дава својот придонес во развојот на науката и во примената на резултатите во стопанството, јас уште еднаш Ви го честитам овај јубилеј, со желба за понатамошни успеси,

Благодарам.

Поздравен збор на Господин ПЕТАР Архиереј на Преспанско-пелагониската епархија и Администратор на Австралиско - новозеландската епархија

Почитувани славеници на овој јубилеј и драги гости.

По поканата да го поздравам овој научен собир и јубилеј на Институтот за тутун би сакал да кажам дека од она што го слушнавме при излагањето на директорот на Институтот, потоа од државниот секретар за образование и наука како и од ректорот на Битолскиот универзитет можеме слободно да заклучиме дека се работи за навистина многу значајна институција во нашава татковина, и посебно во овој регион, една од најстарите институции што постојат во Македонија. Секако дека од нејзината дејност зависат многу семејства и Прилеп не би бил Прилеп ако не го имал производството на тутун уште од најрано време, за да се развие во град ваков каков што е. Без оглед на фактот што имаме различни мислења за тутунот во смисла на неговата употреба, од оваа култура зависи егзистенцијата на семејствата во Прилеп и пошироко, што секако може да се земе предвид како значаен облик за егзистенција и живот и опстојување на нашиот народ. Во оваа смисла сметам дека и понатаму

оваа институција ќе бележи врвни резултати во однос на истражувачката и применувачката работа и ќе го подигне на повисок степен, научен но и културен, овој град, ова наше население па и нашава татковина.

Ви благодарам на вниманието.

Поздравен збор на Д-р СЛОБОДАН ДРАЖИЌ
Институт за лековито биље - Белград

Поштовани директоре, даме и господо, колегинице и колеге, драги пријатељи. Част и задовољство ми је што данас могу да присуствујем свечаности којом се обележава осамдесет година постојања и рада Института за тутун. У протеклом периоду Институт за тутун је био у служби развоја и унапређења дуванске привреде Македоније и Југославије. Овај велики јубилеј за сараднике Института претставља понос, радост али и велику обавезу да се сачува стечено и да се унапреди. Та обавеза је утолико већа ако се зна да су генерације научних радника учествовале у његовом трајању, у његовој афирмацији и у његовој слави. Користим прилику да вам пренесем честитке и поздраве Савеза пољопривредних инжењера и техничара Србије и Црне Горе, некада Југославије, Пољопривредног факултета у Земуну, Друштва селекционара и семенара Србије. Такође преносим честитке поводом Вашег јубилеја колега из предузећа за производњу и обраду дувана у Сенти, Чоки и Зрењанину. Ја молим директора Института да прими један скроман поклон поводом овог дана, као знак сећања на овај ваш јубилеј, линорез града Земунa.

**Поздравен збор на Д-р ДУКАДИН КАМШИКОСКИ
Претседател на друштвото за наука и уметност - Прилеп**

Почитуван директоре, почитувани присутни.

Ми причинува лично задоволство што можам да ги пренесам поздравите и честитките од Друштвото за наука и уметност од нашиот град до оваа реномирана институција -Институт за тутун.

Друштвото за наука и уметност брои како асоцијација 140 членови со магистерски и докторски титули. Наши научни работници, истражувачи работат на заеднички проекти со Институтот за тутун. Сметам дека оваа соработка во иднина треба уште да се продлабочува и да се најдат на исто поле. Можам да констатирам дека овој Институт е живот на градот Прилеп, па затоа треба да го чуваме и да ја одгледуваме оваа убавина.

Уште еднаш сакам да им го честитам јубилејот на славениците и да ни е вековит Институтот за тутун.

Благодарам на вниманието.

РЕЦЕНЗИЈА ЗА МОНОГРАФИЈАТА "80 ГОДИНИ НАУЧНА ДЕЈНОСТ НА ИНСТИТУТОТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП"

Автор - д-р Кирил Филипоски

Монографијата е отпечатена на 226 страници и ги содржи следниве поглавија: 1. По повод јубилејот, 2. Историски преглед на научната дејност по тутунот, 3. Организациона поставеност, 4. Управување и раководење на Институтот, 5. Структура на кадри и вработени, 6. Материјално -техничка база, 7. Научноистражувачка и апликативна дејност, 8. Образовна дејност, 9. Издавачка дејност, 10. Завод за здравје и пушење и 11. Музеј за тутун.

Во насловот "По повод јубилејот" се укажува на 80-годишниот јубилеј на Институтот за тутун, придонесот на вработените за науката, за развојот на тутунското стопанство, за резултатите во научноистражувачката работа од областа на тутунската наука и стремежот за уште поголем подем и развој.

Во поглавието "Историски преглед на научната дејност по тутунот", даден е обемен преглед на развојот на Институтот почнувајќи од 1924 година до денеска. Претставени се првите соработници и раководни лица на Институтот, поставувањето на темел на главната институтска зграда, написите по тој повод во тогашните гласила, разни записници и одлуки во врска со работата на Институтот, како и опитните станици што влегувале во неговите рамки.

Во поглавието "Организациона поставеност" се прикажани организационите шеми на Институтот за тутун, почнувајќи од 1951 година до актуелната 2004 година. Даден е краток осврт за работата на секое одделение и служба, со соодветниот научен и стручен кадар.

"Управување и раководење" е поглавие каде се изнесени формите на управување на Институтот од 1924 до 2004 година. Нагласена е улогата на Советот и Директорот како органи на управување, со осврт на поранешните и сегашните директори на Институтот. Дадена е кратка биографија на директорите и нивниот придонес на стручно и научно поле од областа на тутунската култура.

Во поглавието "Структура на вработените" табеларно е прикажана структурата на вработените во 2004 година, а исто и на една огромна бројка од 400 имиња на вработени во Институтот за тутун од 1944 година до денеска. Воедно е даден табеларен преглед на вработени во минатото во опитните станици во Врање, Домановиќ и Зрењанин, лабораториите во Загреб, Белград и Скопје, како и на опитните полиња во Бајина Башта и Скопје. Во поглавието "Материјално-техничка база" даден е краток опис на станбената инфраструктура, опитното поле, библиотеката, метеоролошката станица, научноистражувачките лаборатории и опрема, возниот парк и Институтот за старословенска култура.

Во поглавието "Научноистражувачка и апликативна дејност" укажано е на основната дејност на Институтот како јавна научна установа којашто дава свој придонес како од научна така и од практична гледна точка во унапредувањето на тутуноприозводството во Р. Македонија и пошироко. Даден е табеларен преглед на реализирани проекти во периодот од 1955 до 2004 година и проекти што се реализираат почнувајќи од 2004 до 2006 година. Наведен е список на одбранети магистерски трудови и докторски дисертации, учество на конгреси, симпозиуми, советувања, конференции како во земјата, така и во странство. Воедно е даден табеларен преглед на сорти тутун сопственост на Институтот за тутун, а во апликативната дејност како главна задача е производството на квалитетно, селекционирано семе од тутунски сорти за претпријатијата за производство и обработка на тутун во Републиката, а по барање и пошироко.

Во поглавието "Образовна дејност" даден е преглед на почетоците на образовната дејност во Институтот, почнувајќи од специјалистичките студии за тутун "Бониќеви доктори", преку средното тутунско училиште до едукацијата на трет степен на наобразба за магистри и доктори на наука. Со цел да се презентираат резултатите од извршените проучувања

Институтот за тутун се јавува и како организатор на Симпозиумот за тутун и "Денот на тутунското поле", што имаат меѓународен карактер.

Во поглавието "Издавачка дејност" дадена е хронологија на излегувањето на списанието Тутун/Tobacco, список на публикации издадени од научните работници на Институтот и Зборници на трудови.

Во поглавието "Завод за здравје и пушење" спомнато е дека во периодот од 1971 до 1978 година овој завод беше присоединет и работеше во рамките на Институтот за тутун - Прилеп.

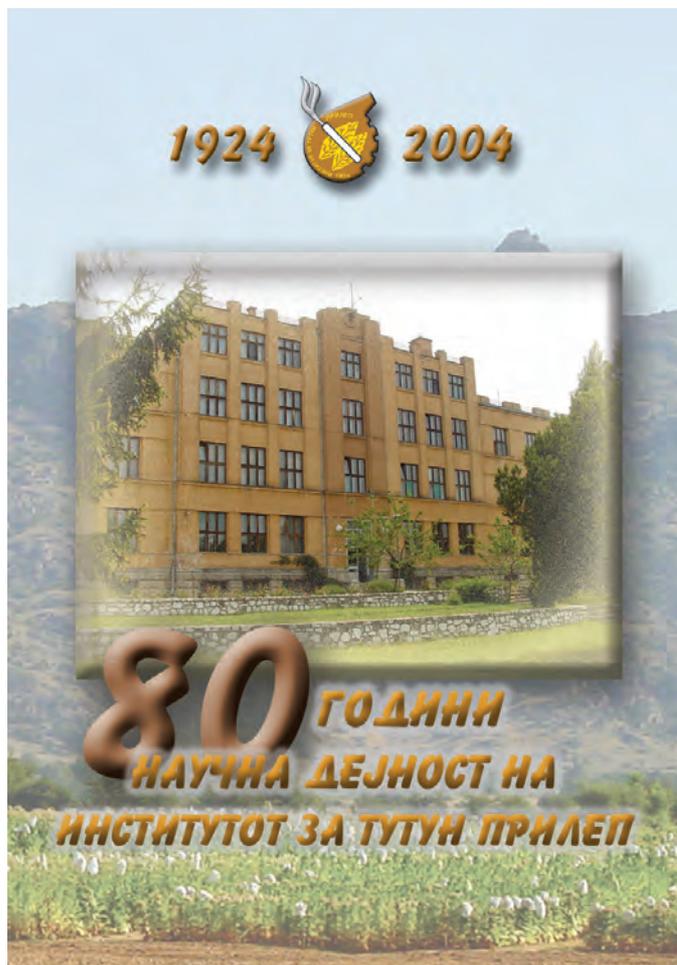
"Музејот за тутун" е поглавие каде е укажано на идеата за оформување на ваков музеј со цел да се колекционира и изложи одредена документација, слики и експонати во врска со културата тутун. Спомната е сталната постанова на Музејот и на уметничката збирка со која истиот располага.

Монографијата е конципирана и реализирана на современ начин, со разбирлив стил и збогатена со слики од постар и понов датум. Авторот вложил огромен напор сето тоа да го собере и среди, што резултира во една монографија која претставува богатство за сегашните и идните генерации посветени на тутунската култура.

Монографијата "80 години научна дејност на Институтот за тутун - Прилеп" од проф. д-р Кирил Филипоски е категоризирана како книга.

22.10.2004
Прилеп

Рецензент:
Д-р Вера Димеска

БИБЛИОГРАФИЈА НА ЈНУ - ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП

Автор - д-р Кирил Филипоски

Институтот за тутун во Прилеп, уште од своето формирање пред осумдесет години како прва научна клетка на територијата на Република Македонија, почна да ја остварува својата функција за унапредување на производството, обработката и преработката на тутунот преку научната, апликативната и образовната дејност. Уште од првиот ден на формирање на Опитната станица, правени се вонредни напори за прибирање на книги и водење на библиотечна евиденција. Всушност, еден од условите за формирањето на Опитната станица бил да има библиотека со одредена научна и стручна литература од соодветната област.

Таквите напори, секако, вродиле плод и, според евиденционата книга на Библиотеката од 19. март. 1929 година, таа поседувала 172 книги (Книга за евиденција - Архив на град Прилеп бр. 5.521.6.53/603-608). Скоро целиот библиотечен фонд за време на Втората светска војна исчезнал, но не постојат никакви податоци за тоа на кој начин и зошто исчезнал. Постојат претпоставки дека книгите се префрлени во Бугарија или дека намерно се уништени.

Библиографијата на ЈНУ Институт за тутун Прилеп од д-р Кирил Филипоски го презентира целокупното творештво на научните и другите соработници на Институтот за тутун од Прилеп во изминатиот период, иако во неа не се опфатени голем број на публикувани изданија од пред Втората светска војна, но и по Војната, како и вредни остварувања кои не се забележани како библиографски единици, а се наоѓаат како остварени решенија во производната практика - создадени сорти, елаборати и технолошки решенија во целокупното тутунското стопанство, како и многу други вредни остварувања на научните работници кои не ни беа достапни.

Во оваа Библиографија, исто така, опфатени се и пензионирани научни рабитници кои активно работеле и твореле во овој Институт, како и надворешните соработници на списанието "Тутун/Тобасо". Меѓутоа, и покрај вложениот напор за што поуспешно и посеопфатно презентирање на нивните научни и стручни трудови, претпоставуваме дека дел од нивните библиографски единици не се внесени од технички причини.

Во оваа Библиографија по азбучен ред од презимето на авторите хронолошки се изнесени објавените научни, стручни и популарни трудови во списанија, трудови соопштени на разни научни и стручни собири во земјата и странство, трудови печатени во зборници и други гласила, како и посебни публикации (книги, брошури, прирачници), монографии и др.

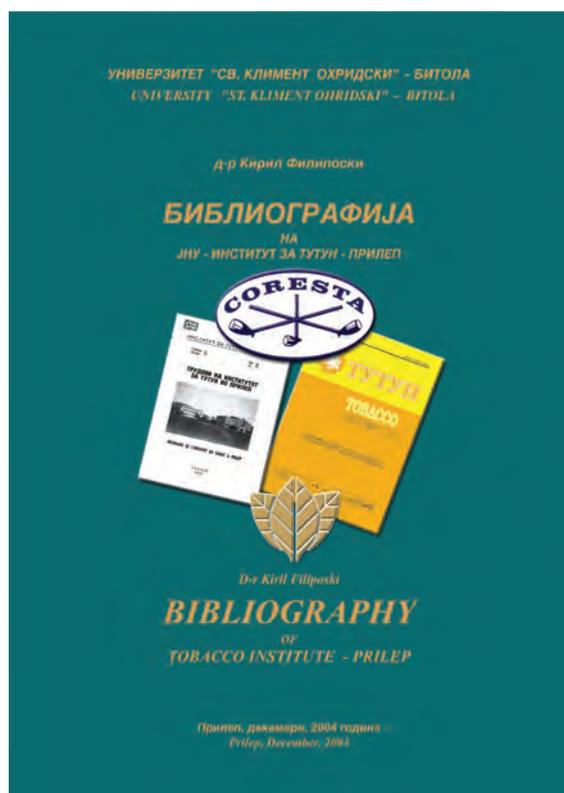
Во Библиографијата е целосно опфатен материјалот од списанието "Тутун/Тобасо" кое непрекинато излегува од 1951 година и денес, во годината на осумдесетгодишниот јубилеј на Институтот за тутун, и списанието брои 53 години од излегувањето на првиот број. Исто така целосно се опфатени и библиографските единици во годишниците на Институтот за тутун кои излегуваа од 1953 до 1957 година.

Библиографијата е составена од корпус, регистар на автори, наслови и предметен регистар по типови и сорти, како и регистар по области и специјалности на тутун. Корпусот е составен од 2353 азбучно подредени библиографски единици систематизирани по презимето на авторите. Во Библиографијата се цитирани 354 автори и 196 коавтори. Библиографијата има индекс на автори, индекс по области и специјалности и индекс на типови и сорти на тутун.

Од Библиографијата може да се согледа историскиот тек на научната мисла по тутунот не само во Македонија туку и пошироко, на бившите југословенски простори, бидејќи од

Институтот за тутун во Прилеп израснаа и институтите во Загреб Белград и Мостар, кои подоцна се одделија како посебни институти во своите републики. Од овој аспект, оваа Библиографија може да биде и еден од патоказите за натамошните ориентации на научната и стручната работа по тутунот.

Промотор,
Д-р Вера Димеска

"Сорти тутун од Институтот за тутун - Прилеп"

Автор - д-р Ана Корубин - Алексоска

Во своето 80-то годишно постоење Институтот за тутун не успеал да реализира ваков труд. За среќа, пред нас е остварувањето на д-р Ана Корубин-Алексоска "Сорти тутун од Институтот за тутун - Прилеп" што е несекојдневно и за секаква пофалба, па заслужува посебно внимание и респект.

Во книгата се обработени сорти од ориенталскиот, полуориенталскиот, берлејскиот тип тутун и една вирџиниска сорта.

Анализирани се следниве сорти: П10-3/2, П12-2/1, П-7, П-84, П-23, П 76/86, Ориент 72 - 48, П 65/94, П 79 - 94, П 15-1/82, ЈК 7-4/2, ЈК 23, ЈК-68, ЈК-87, Џебел бр.1, Џебел-291, Џебел-38, Ориент-138, Победа 2, Отља 9-18/2, Отља-87, Отља 110-88/3, Вирџинија МВ-1, Берлеј Б 96/85, Б-1/91 и Б-2/93.

Секоја сорта е претставена со оригинална фотографија во боја којашто дава можност лесно да се препознае. За секоја сорта дадени се податоци за нејзината генеза, можност за распространување и одгледување, морфолошки својства, потреба за наводнување и губрење, карактеристики на сувиот тутун, технолошко-хемиски карактеристики, вклучувајќи ги и дегустативните својства коишто се многу битни за употребната вредност на тутунската суровина.

Оваа книга претставува уникат во научното достигнување на Институтот и е

добредојдена за тутунската наука и пракса. Посебно е интересна и корисна за секој производител, стручен и научен работник.

Впрочем, овој единствен труд не сака пофалби, зашто тој е толку силен и моќен, па сам ќе си го пробие патот кон популарноста.

Ова корисно интелектуално достигнување ќе го подигне рејтингот на Институтот за тутун во Прилеп како врвна научна установа кај нас и во светот.

Останува да му се заблагодариме на авторот за неговата макотрпна и успешна работа.

23.12.2004

Прилеп

Промотор,
Д-р Кирил Наумовски

Од Свечената седница на Советот на Институтот за тутун (23.12.2004 год.)

Во првиот ред од лево на десно: д-р Сашо Пирганоски - градоначалник на град Прилеп, г-дин Благоја Гешоски - пратеник во Собранието на Р. Македонија, проф. д-р Виолета Пановска - Бошкоска - ректор на Универзитетот од Битола, г-дин Петар - Архиепископ на Преспанско - Пелагониската епархија, проф. д-р Зоран Поповски - државен секретар при МОН на Р. Македонија и проф. д-р Кирил Филиповски - директор на Институтот за тутун

д-р Снежана Стојаноска ја отвора
Свечената седница на Советот

Д-р Вера Димеска. Од промоцијата на
Монографијата и Библиографијата на
Институтот за тутун

Од делегацијата на Ректорската управа на Универзитетот "Св. К. Охридски" Битола
Од лево на десно: Јордан Митревски - генерален секретар, проф. д-р Добри Петровски -
проректор, проф. д-р Виолета Пановска - Бошкоска - ректор, проф. д-р Науме Мариновски -
проректор и проф. д-р Кирил Филипоски

Гости на прославата
д-р Слободан Дражиќ, инж. агр.
Коста Аргировски, м-р Страшо
Нелковски, дипл. ек. Тони
Мицајков и инж. агр. Диме
Сталески

Поздрави и честитки од
Деканот на Факултетот за
земјоделски науки и храна
од Скопје проф. д-р Ордан
Чукалиев

Од посетата на Музејот за тутун

Од посетата на Музејот за тутун
Од лево на десно: г-дин Петар Талимџиоски, г-дин Ицко Паноски, г-дин Страшо Нелковски,
г-дин Коста Аргировски и г-дин Кирил Филипоски

Од отворањето на изложбата на каширани фотографии во Домот на Културата
"Марко Цепенков"

УНИВЕРЗИТЕТ "Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - БИТОЛА
ЈНУ - ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП

д-р Кирил Филиповски
д-р Валентина Пеливаноска
д-р Јордан Трајковски

1924 2004

**ПРАКТИКУМ ПО
АГРОТЕХНИКА НА ТУТУНОТ**

2004 Прилеп

УНИВЕРЗИТЕТ "Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - БИТОЛА
ЈНУ - ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП

д-р Ана Карубин - Алекоска, д-р Мариоска Димитровска
д-р Гордана Маџоска, и-р Миџа Ристевски
дипл.инж. Милан Митревски, дипл.инж. Каролина Коџоска

1924 2004

**ПРАКТИКУМ ПО
ГЕНЕТИКА, СЕЛЕКЦИЈА И
СЕМЕКОНТРОЛА НА ТУТУНОТ**

2004 Прилеп

УНИВЕРЗИТЕТ "Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - БИТОЛА
ЈНУ - ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП

д-р Вера Димска
д-р Искра Христовска
и-р Ваљанка Геревска
и-р Весна Крстевска

1924 2004

**ПРАКТИКУМ ПО
ЗАШТИТА НА ТУТУНОТ
ОД БОЛЕСТИ, ШТЕТНИЦИ И ПЛЕВЕЛИ**

2004 Прилеп

УНИВЕРЗИТЕТ "Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - БИТОЛА
ЈНУ - ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП

и-р Марија Србљоска
и-р Цветанка Перуевска

1924 2004

**ПРАКТИКУМ ЗА
ХЕМИСКИ АНАЛИЗИ НА ТУТУНОТ**

2004 Прилеп

УНИВЕРЗИТЕТ "Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ" - БИТОЛА
ЈНУ - ИНСТИТУТ ЗА ТУТУН - ПРИЛЕП

и-р Милан Савковски
дипл.инж. Саботка Стојковски

1924 2004

**ПРАКТИКУМ
ПО ТЕХНОЛОГИЈА НА ТУТУНОТ**

2004 Прилеп